

การประชุมวิชาการระดับชาติ
เครือข่ายด้านการจัดการชุมชน
เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ครั้งที่ 8

The 8th National Conference on
Community Management Network
for Sustainable Development

[องค์กรไม่แสวงหากำไร กับการพัฒนาที่ยั่งยืน]

รายงานสืบเนื่อง

คณะกรรมการฝ่ายวิชาการคัดเลือกบทความและตรวจทาน
เอกสารและผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ
โครงการประชุมวิชาการระดับชาติ เครือข่ายด้านการจัดการชุมชน
เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ครั้งที่ 8

➤ คณะกรรมการฝ่ายวิชาการคัดเลือกบทความและตรวจทานเอกสาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณภัทร วิชะกุล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อาจารย์รชกร วชิรสีโรตม	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร.อุทัย ปริญญาสุทินันท์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ดร.จตุพร เพชรบูรณ์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ดร.อัปดุลเลาะ เจ๊ะหลง	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

➤ ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ

รองศาสตราจารย์ ดร.ธงชัย ภูวนาถวิจิตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณภัทร วิชะกุล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรยา พรเอี่ยมมงคล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงพันธ์ ต้นตระกูล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงสุดา ภู่อ่าง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อาจารย์ ดร.ปริวิทย์ ไวทยาชีวะ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อาจารย์ ดร.ปรรณกร แก้วรามุข	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อาจารย์ ดร.สงเสริม แสงทอง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกศราพร พรหมนิมิตกุล	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพย์สุดา พุฒจรรย์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สวรรยา ธรรมอภิพล	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนี คำนวลศิลป์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
อาจารย์ ดร.จรรยาบรรณ สุธรรมมา	มหาวิทยาลัยศิลปากร
อาจารย์รชกร วชิรสีโรตม	มหาวิทยาลัยศิลปากร
อาจารย์วันชัย เจือบุญ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร.อุทัย ปริญญาสุทินันท์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
รองศาสตราจารย์เอมอร เจียรมาศ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ดร.ธิตีพัทธ์ บุญปก	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ดร.พิชามณูชู้ บุญสิทธิ์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ดร.อัปดุลเลาะ เจ๊ะหลง	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
อาจารย์แทนพันธ์ เสนะพันธุ์ บัวใหม่	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ห้องที่ 6 ห้องเรียน LA 206 อาคารเรียนชั้น 2 คณะศิลปศาสตร์

ที่	เวลา	ผู้วิจัย	ชื่อเรื่อง
1	13.00-13.20 น.	ชวิศา ยอดคำ พรรณกร แก้วรามุข	การศึกษาอัตลักษณ์ชุมชนบ้านออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
2	13.20-13.40 น.	วณัฐพงษ์ ขาวรักษ์ พีรวิรัช ศักดิ์สุจริต เกศราพร พรหมนิมิตกุล	อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในชุมชน บ้านป่าหมาก ตำบลศาลาลาย อำเภอ สามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
3	13.40-14.00 น.	คัมภีรภาพ แก้วยศกุล ธีรวัฒน์ แดงปรก บุญรดา ปิ่นสุวรรณ ปณิตา เพ็ชรสุวรรณ สลิลทิพย์ แซ่ฮ้อ อัชฎาภรณ์ เยรานี อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง	วิถีประมงสตรีมุสลิมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา: วิถีชีวิต ศาสนา และการพัฒนา
4	14.00-14.20 น.	จินุชนันท์ สงวนเขียว นุชา สมันเหมือน เอมอร เจียรมาศ	วิถีชีวิตของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนย่านเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
พักรับประทานอาหารว่าง (14.20-14.40 น.)			
5	14.40-15.00 น.	สมิตานันท์ กุลตัน พีรดา โสภาพ เกศราพร พรหมนิมิตกุล	การดำรงอยู่ของคณะละครชาตรี ชุมชน นางเลิ้ง เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย จังหวัด กรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาละครชาตรี คณะกัญญาลูกแม่แพน (เรือนนท์)
6	15.00-15.20 น.	ราเชน ปินสมาน จิรนนท์ เดชสุด กิตติธัช มะลิแก้ว ปริญญา คงแก้ว ปณิตดา แซ่จิ่ง อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง	วิกฤตโควิด-19 ในบ้านเกาะแก้วกับมุมมอง การศึกษาที่เปลี่ยนไป
7	15.20-15.40 น.	กมลวรรณ เอียดเหลือ นันท์ชญา เทพเจริญ ชนิตา ชื่นจิตร ปิยาพัชร จริงจิตร วรรณ ศรีทาวงค์ สุภาพร ตูลาธน อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง	การรับรู้ การดำเนินชีวิต และสิทธิสวัสดิการ ของผู้พิการในสถานการณ์โควิด-19 กรณีศึกษาสมาคมผู้พิการแห่งหนึ่งในจังหวัด สงขลา

สารบัญ (ต่อ)

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้าของคนในเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร (ศิวกร การดำรง กิตติพงษ์ แก้วสังหาร และศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว)	343
อิทธิพลของอาหารโปรตุเกสที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมการบริโภคในชุมชนกุฎีจีน กรุงเทพมหานคร (สโรชา รวยดี และเกศราพร พรหมนิมิตกุล)	352
ห้องที่ 6 ห้องเรียน LA 206 อาคารเรียนชั้น 2 คณะศิลปศาสตร์	
การศึกษาอัตลักษณ์ชุมชนบ้านออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ (ชวิศา ยอดคำ และปรณกร แก้วรากมุก)	363
อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในชุมชนบ้านป่าหมาก ตำบลศาลาลัย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (วนัฐพงษ์ ขาวรักษ์ พีรวิรัช ศักดิ์สุจริต และเกศราพร พรหมนิมิตกุล)	372
วิถีประมงสตรีมุสลิมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา: วิถีชีวิต ศาสนา และการพัฒนา (คัมภีร์ภาพ แก้วยศกุล ธีรวัฒน์ แดงปรก บุณรดา ปันสุวรรณ ปณิตา เพ็ชรสุวรรณ สลิลทิพย์ แซ่ฮ่อ อัญญาภรณ์ เยรานี และอับดุลเลาะ เจ๊ะหลง)	385
วิถีชีวิตของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนย่านเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา (จินุชนันท์ สงวนเขียว นูฮา สมันเหมือน และเอมอร เจียรมาศ)	393
การดำรงอยู่ของคณะละครชาตรี ชุมชนนางเลิ้ง เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย จังหวัดกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาละครชาตรีคณะกัญญาลูกแม่แพน (เรื่องนนท์)	403
(สมิตานันท์ กุลตัน พีรดา โสภาพ และเกศราพร พรหมนิมิตกุล)	
วิกฤตโควิด-19 ในบ้านเกาะแก้วกับมุมมองการศึกษาที่เปลี่ยนไป (ราเชน บินสมาน จิรนนท์ เดชสุด กิตติธัช มะลิแก้ว ปริญา คงแก้ว ปนัดดา แซ่จิ่ง และอับดุลเลาะ เจ๊ะหลง)	413
การรับรู้ การดำเนินชีวิต และสิทธิสวัสดิการของผู้พิการในสถานการณ์โควิด-19 กรณีศึกษาสมาคมผู้พิการแห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลา (กมลวรรณ เอียดเหลือ นันทัญญา เทพเจริญ ชินดา ชื่นจิตร ปิยาพัชร จริงจิตร วรธน ศรีทาวงศ์ สุภาพร ตูลาธน และอับดุลเลาะ เจ๊ะหลง)	422
ห้องที่ 7 ห้องประชุมราชวดี อาคารเรียนชั้น 2 คณะศิลปศาสตร์	
การพัฒนาและส่งเสริมกลุ่มผู้สูงอายุอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา (ณัฐวัตร รัชไชย ทรงอวยพร สังข์ด้วงยาง ธนนันท์ จักรवालกุล ปราณต์ แก้วมรกต และอับดุลเลาะ เจ๊ะหลง)	431
การดำเนินงานและบทบาทของชมรมผู้สูงอายุอิสระ กรณีศึกษาชมรมแม่หญิง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม (ธนภรณ์ รัตนอุไร วิชญาพร กรุดเนียม และสุนี คำนวลศิลป์)	439
แนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์และพัฒนาคุณภาพชีวิต กรณีศึกษา ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาสตรีและครอบครัวภาคใต้ อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา (ณัฐธิดา สุวรรณรักษา สาวินี เทพไชย ยศนันท์ ประภาพันธ์ และธิตีพัทธ์ บุญปก)	447

ห้องที่ 6 ห้องเรียน LA 206 อาคารเรียนชั้น 2 คณะศิลปศาสตร์

ที่	เวลา	ผู้วิจัย	ชื่อเรื่อง
1	13.00-13.20 น.	ชวิศา ยอดคำ ปรรรณกร แก้วรากมูข	การศึกษาอัตลักษณ์ชุมชนบ้านออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
2	13.20-13.40 น.	วณัฐพงษ์ ชาวรักษ์ พีรวิชัย ศักดิ์สุจริต เกศราพร พรหมนิมิตกุล	อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในชุมชน บ้านป่าหมาก ตำบลศาลาล้อย อำเภอ สามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
3	13.40-14.00 น.	คัมภีรภาพ แก้วยศกุล ธีรวัฒน์ แดงปรก บุณรดา ปิ่นสุวรรณ ปณิดา เพ็ชรสุวรรณ สลิลทิพย์ แซ่อ้อ อัญญาภรณ์ เยรานี อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง	วิถีประมงสตรีมุสลิมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา: วิถีชีวิต ศาสนา และการพัฒนา
4	14.00-14.20 น.	จินุชนันท์ สงวนเขียว นุฮา สมันเหมือน เอมอร เจียรมาศ	วิถีชีวิตของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนย่านเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
พักรับประทานอาหารว่าง (14.20-14.40 น.)			
5	14.40-15.00 น.	สมิตานันท์ กุลตัน พีรดา โสภาพ เกศราพร พรหมนิมิตกุล	การดำรงอยู่ของคณะละครชาตรี ชุมชน นางเลิ้ง เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย จังหวัด กรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาละครชาตรี คณะกัญญาลูกแม่แพน (เรื่องนันท)
6	15.00-15.20 น.	ราเชน บินสมาน จิรนนท์ เดชสุด กิตติธัช มะลิแก้ว ปริญญา คงแก้ว ปนัดดา แซ่จิ่ง อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง	วิกฤตโควิด-19 ในบ้านเกาะแก้วกับมุมมอง การศึกษาที่เปลี่ยนไป
7	15.20-15.40 น.	กมลวรรณ เอียดเหลือ นันท์ชญา เทพเจริญ ชนิตา ชื่นจิตร ปิยาพัชร จริงจิตร วรรณ ศรีทาวงค์ สุภาพร ตูลาธน อับดุลเลาะ เจ๊ะหลง	การรับรู้ การดำเนินชีวิต และสิทธิสวัสดิการ ของผู้พิการในสถานการณ์โควิด-19 กรณีศึกษาสมาคมผู้พิการแห่งหนึ่งในจังหวัด สงขลา

การดำรงอยู่ของคณะละครชาตรี ชุมชนนางเลิ้ง เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาละครชาตรีคณะกัญญาลูกแม่แพน (เรื่องนันท)

สมิตานันท์ กุลตัน¹

พีรดา โสภาพ²

เกศราพร พรหมนิมิตกุล³

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ประวัติความเป็นมา และรูปแบบการแสดงของคณะละครชาตรีในชุมชนนางเลิ้ง และ (2) การดำรงอยู่ของคณะละครชาตรีในชุมชนนางเลิ้ง การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และเก็บข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาข้อมูลทั่วไปของคณะละครชาตรี ประวัติความเป็นมา รูปแบบและวิธีการแสดง ขั้นตอนต่าง ๆ ในการแสดง บทละครและการแปลงบท ตัวละครและผู้แสดง สถานที่และโอกาสที่แสดง การแต่งกาย การแต่งหน้า เครื่องดนตรีและเพลง พิธีกรรม ล้วนแล้วแต่ยังคงมีการรักษาเอกลักษณ์ความเป็นดั้งเดิมไว้ได้เป็นอย่างดี ตรงตามจุดประสงค์ของเจ้าของคณะที่อยากจะทำให้ละครชาตรีสามารถดำรงอยู่ต่อไป โดยพบว่าสิ่งที่ทำให้ละครชาตรีสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้ ต้องเกิดจากการตระหนักรู้และเล็งเห็นถึงคุณค่าของละครชาตรีจากคนภายในคณะก่อน การได้สนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ การถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ มีผลต่อการดำรงอยู่ของคณะละครชาตรีทั้งสิ้น และพบว่าสิ่งที่คณะละครชาตรีมีจุดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง และยังคงมีการรักษาความเป็นเอกลักษณ์นั้นไว้ได้เป็นอย่างดี และการได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน เป็นการทำให้ละครชาตรีสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้ เกิดการปรับตัวในเรื่องของเนื้อร้อง และการรับงาน ทำให้เกิดการจ้างงานและรายได้ที่เพิ่มขึ้น เป็นที่รู้จักสำหรับคนรุ่นหลังต่อไปได้

คำสำคัญ : การดำรงอยู่, ละครชาตรี, การปรับตัว

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
E-mail: samitanun.kultun@outlook.co.th

² นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
E-mail: peerada.noey2543@gmail.com

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

The existence of the Chatree Troupe Nang Loeng community, Bangkok A case study of Chatree Drama, Kanya Luk Mae Pan (Reungnon)

*Samitanun kultun*¹

*Peerada Sopad*²

*Kesaraporn Phomnimitkul*³

ABSTRACT

This study focuses on the existence of the Chatree Troupe in Nang Loeng community, Pom Prap Sattru Phai District, Bangkok. A case study of the Chatree Troupe of Kanya Luk Mae Pan (Reungnon) has the objectives of 1) to study the history of the Chatree Troupe in Nang Loeng community 2) to study the preservation of the Chatree Troupe in Nang Loeng community. This research uses a qualitative research methodology. By collect information from relevant documents and collected data from fieldwork by in-depth interviews with key informants. The results of the research revealed that the study of general information of the Chatree Troupe history, form, method of display, stages in the show, plays and scripts, characters and performers, Venues and occasions to performed, costumes, make-up, musical instruments and songs and rituals all are retain their original identity as well. This meets the purpose of the troupe's owner who wants the Chatree drama to continue to exist. It was found that to keep the Chatree i drama to continue to exist. It must come from the realization and foreseeing the value of Chatree drama from people within the troupe first. Gaining supported from various agencies and passing on to the next generation to learn are affecting the existence of the whole Chatree troupe. And also found that the Chatree troupe has its own unique strengths and still maintains its uniqueness as well and has been inherited from previous generation to the present. It is to make the drama Chatree continue to exist. There was only an adjustment in the matter of lyrics and accepting work. resulting in increased employment and income and be known for next generations.

Keywords: Preservation, Chatree drama, Adaptation

¹ Bachelor of Arts students Community Management Program Faculty of Management Sciences Silpakorn University E-mail: samitanun.kultun@outlook.co.th

² Bachelor of Arts students Community Management Program Faculty of Management Sciences Silpakorn University E-mail: peerada.noey2543@gmail.com

³ Assistant Professor Dr. Kesaraporn Phomnimitkul Lecturer in Community Management, Faculty of Management Sciences Silpakorn University

บทนำ

สถานการณ์และแนวโน้มของประเทศไทยที่กำลังก้าวเข้าสู่ความเป็นเมืองมากยิ่งขึ้น ด้วยสถานการณ์ทางการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ และด้วยข้อจำกัดในหลายอย่าง อาทิเช่น การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การผลิตที่มีคุณภาพต่ำ รวมไปถึงการแข่งขันทางเศรษฐกิจที่สูงในตลาดโลก จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ประเทศไทยจะต้องมีการพัฒนาศักยภาพของประเทศผ่านโอกาสและความท้าทาย และการปรับตัวเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกในปัจจุบัน ปันทาร์รี่ ชูตระกูล และ กฤตพร หัวใจเจริญ (2564) กล่าวว่า ประเทศไทยมีการขยายตัวของความเป็นเมืองมาตั้งแต่ พ.ศ. 2503 โดยเฉพาะพื้นที่กรุงเทพมหานครที่ถือเป็นเมืองเอก นครที่มีการมุ่งเน้นการพัฒนาเมือง ทั้งโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของประเทศ จากการพัฒนาได้มีการเปลี่ยนแปลงของชุมชนตามบริบทของเมืองในด้านลักษณะทางกายภาพ สังคม และกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ส่งผลต่อการคงอยู่ของชุมชนในด้านวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ของย่านชุมชนเก่าตามลักษณะแบบบุพกาล

นางเล็งเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ตั้งอยู่ในแขวงวัดโสมนัส เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร ชุมชนนางเล็งถือได้ว่าเป็นชุมชนเก่าแก่ที่อยู่ในเมือง และเป็นแหล่งสะสมวัฒนธรรมที่เก่าแก่ ไว้อย่างยาวนาน และยังคงมีความเจริญงอกงามมากในอดีต รวมไปถึงยังเป็นแหล่งทางด้านการค้า ความบันเทิง ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต และยังคงมีการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงละครชาตรีไว้ได้เป็นอย่างดี ทำให้ชุมชนนางเล็ง นับว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างสมบูรณ์แบบ และกลายเป็นแหล่งทางด้านเศรษฐกิจและ ศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญของกรุงเทพมหานคร ดังที่ ปันทาร์รี่ ชูตระกูล และ กฤตพร หัวใจเจริญ (2564) ได้กล่าวว่า ชุมชนนางเล็งถือป็นย่านการค้าทางเศรษฐกิจและแหล่งศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญของกรุงเทพมหานคร นับตั้งแต่ช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์

ในปัจจุบันด้วยบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยคณะละครต่าง ๆ ได้ยุบสลายหายไปจนหมดสิ้นอันเกิดมาจากหลายปัจจัย ได้แก่ การถ่ายทอดองค์ความรู้ละครชาตรีในอดีตนั้นคนสมัยก่อนส่วนใหญ่หวงวิชา เนื่องจากละครชาตรีเป็นวิชาของวงศ์ตระกูล จะถ่ายทอดให้เฉพาะเชื้อสายเดียวกันหรือสายตรงเท่านั้น เช่น จากพ่อแม่สู่ลูก จากลูกสู่หลาน ฯลฯ และจะต้องเก็บรักษาไว้อย่างดีเปรียบเสมือนเป็นมรดกชิ้นหนึ่งจากบรรพบุรุษ หรือถ้ามีการถ่ายทอดให้ผู้อื่นหรือผู้ที่มาฝากตัวเป็นลูกศิษย์ก็จะถ่ายทอดให้ไม่หมด เพราะถือว่าการแสดงละครชาตรีเป็นสมบัติของครอบครัว สามารถทำมาหาเลี้ยงชีพได้ จึงมีค่านิยมถ่ายทอดกันเป็นมรดกตกทอดกันในเชื้อสายจากรุ่นสู่รุ่นเท่านั้น จนทำให้วิชาบางอย่างตายไปกับผู้รู้ (ศิลปิน) หลายคนเช่น การรำซัดชาตรี การประกาศหน้าบท การรำซัดหน้าเตียง ซึ่งปัจจุบันหาดูได้ยากมาก เพราะการแสดงในขั้นตอนนี้จะถูกถ่ายทอดให้เฉพาะคนในครอบครัวเท่านั้น (ธโนศวรรย์ บุญมี 2560)

ในปี พ.ศ. 2375 รัชกาลที่ 3 โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) เมื่อครั้งเป็นเจ้าพระยาพระคลัง ยกทัพลงปราบจับเหตุการณ์ร้ายทางหัวเมืองภาคใต้ ซึ่งในช่วงเวลานั้นได้เกิดฝนแล้งราษฎรอดอยาก ทำให้ชาวเมืองนครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา พากันอพยพติดตามกองทัพเข้ามายังกรุงเทพฯ และโปรดเกล้าฯ ให้ราษฎรเหล่านั้นเป็นไพร่หลวงเกณฑ์บุญ คือ เป็นแรงงาน เมื่อราชการมีงานบุญ และให้ตั้งบ้านเรือน ซึ่งในปัจจุบัน เป็นบริเวณถนนหลานหลวง และถนนดำรงรักษ์ นักแสดงโนราซึ่งติดตามมาด้วย ก็ตั้งเป็นคณะละครรับจ้างแสดงแบบเหมาทั้งคณะ จนเป็นที่นิยม เนื่องจากเป็นสิ่งแปลกใหม่และยังมีการใช้คาถาอาคม ต่อมาคณะโนราได้ปรับปรุงรูปแบบการแสดงของตน ให้เข้ากับรสนิยมของผู้ชมในกรุงเทพฯ โดยการนำธรรมเนียมการแสดงของละครนอกมาผสมผสาน เช่น ดนตรี เป่าพาทย์ ทำนองเพลง การร้อง การรำ การแต่งกาย ในระยะแรกที่มีการผสมผสานกับละครนอกนั้น นักแสดงโนราที่เป็นผู้ชายเปลี่ยนมานุ่งผ้า เหมือนอย่างละครนอก แต่ยังคงรักษาแบบแผนของโนราคือ สวมเทริด สวมกำไลมือข้างละหลายอัน และสวมเล็บ แต่ไม่สวมเสื้อ (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 36, 2554)

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 อนุญาตให้ผู้หญิงแสดงละครได้ทั่วไป ไม่หวงห้ามไว้เฉพาะละครผู้หญิงของหลวง เหมือนอย่างแต่ก่อน นักแสดงละครชาตรีจึงเปลี่ยนจากผู้ชายเป็นผู้หญิง ทำให้ต้องสวมเสื้อแบบละครนอก และเปลี่ยนเทริดเป็นชฎา เพราะรับกับใบหน้าของผู้หญิงทำให้ดูงดงามมากกว่า รวมทั้งนำเครื่องประดับของละครนอกมาใช้ จนครบเครื่องของละครนอกในที่สุด ส่วนการสวมเล็บก็ค่อย ๆ หมดไป สำหรับการรำแบบโนราที่เป็นท่ารำของผู้ชายคือ มีวงและเหลี่ยมเปิดกว้างสุด ก็ปรับลดลง เพื่อให้เหมาะสำหรับผู้หญิง โดยยังคงท่าทางแอ่นอกตึง ก้นงอน และย่อเท้าเข้าจังหวะไว้ ไม่ใช้การกระทบจังหวะด้วยเข้า

แบบละครนอก ส่วนเครื่องดนตรีมีระนาดเอก ตะโพน กลองตุ๊ก โทนชาตรีคู่ ฉิ่ง ฉาบเล็ก กรับไม้ไผ่ แต่ยกเล็กปี เพราะคนที่สามารถเป่าปี่ได้หายากขึ้น (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 36, 2554)

เรื่องราวที่เป็นหลักฐานสำคัญที่อ้างถึงละครชาตรี มีอยู่ว่า พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าปัทมราช พระราชธิดาในสมเด็จพระบวรราชเจ้า กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท ในรัชกาลที่ 1 ได้กราบทูลขอพระราชทานุญาต เสด็จกลับไปพยาบาลดูแลเจ้าจอมมารดาบุญ (เล็ก) พระมารดาซึ่งเป็นธิดาเจ้าพระยานคร (พัฒน์ ณ นคร) ทรงฝึกหัดละครผู้หญิงที่นครศรีธรรมราชขึ้นคณะหนึ่ง โดยจัดแสดงเรื่อง “อิเหนา” เมื่อเจ้าจอมมารดาถึงแก่อนิจกรรม พระองค์ก็เสด็จกลับกรุงเทพฯ และทรงนำคณะละครผู้หญิงมาแสดงถวายพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทอดพระเนตร ซึ่งโปรดเกล้าฯ ให้ปรับการแสดงเป็นแบบละครชาตรี ละครชาตรีของหลวงจึงเกิดขึ้นนับแต่นั้นมา (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 36, 2554)

จากบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้เกิดความหลากหลายทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของละครชาตรีอันเป็นมรดกและภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนนางเลิ้ง นำมาสู่ความสนใจที่จะศึกษาเรื่องการดำรงอยู่ของคณะละครชาตรี ในชุมชนนางเลิ้ง โดยผู้วิจัยได้เลือกทำการศึกษาละครชาตรี คณะกัญญาลูกแม่แพน (เรื่องนนท์) ที่มีความโดดเด่นและยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของการแสดงละครชาตรีไว้ได้เป็นอย่างดี ท่ามกลางยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป และประกอบกับผู้วิจัยที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการจัดการชุมชน วิชาเอกวัฒนธรรม ได้มีการเรียนรู้ถึงระบบการจัดการวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนซึ่งสามารถนำมาปรับใช้กับงานวิจัยในครั้งนี้ได้ ตลอดจนผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาในเรื่องของการแสดงละครชาตรีเป็นส่วนตัวอยู่แล้ว จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเรื่องการดำรงอยู่ของคณะละครชาตรี ในชุมชนนางเลิ้ง เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์วิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา และรูปแบบการแสดงของคณะละครชาตรีในชุมชนนางเลิ้ง
2. เพื่อศึกษาการดำรงอยู่ของคณะละครชาตรีในชุมชนนางเลิ้ง

วิธีวิจัย

สำหรับการทำวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลไว้ โดยทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยจะทำการเก็บข้อมูลโดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

ข้อมูลจากเอกสาร ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและทฤษฎีการปรับตัวเพื่อการดำรงอยู่ของคณะละครชาตรี และรวมไปถึงการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงละครชาตรีในชุมชนนางเลิ้งด้วย โดยศึกษาผ่านงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บทความวิชาการ และวิทยานิพนธ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้

การเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยวิธีการเก็บข้อมูลในพื้นที่ศึกษา คือ ชุมชนนางเลิ้ง แขวงวัดโสมนัส เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย จังหวัดกรุงเทพมหานคร เป็นการเก็บข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาการดำรงอยู่ของคณะละครชาตรี ในชุมชนนางเลิ้ง คณะละครชาตรีกัญญาลูกแม่แพน (เรื่องนนท์) เป็นการเก็บข้อมูลของการแสดงละครชาตรี ในชุมชนนางเลิ้ง ตั้งแต่ ประวัติความเป็นมาของคณะละครชาตรี การก่อตั้งคณะละครชาตรี รูปแบบและวิธีการแสดง ทั้งการร้อง การรำ และการเจรจา ขึ้นตอนต่าง ๆ ในการแสดง ศึกษาตั้งแต่ขั้นต้นแรกจนถึงในขั้นตอนสุดท้าย บทละครและการแปลงบทให้มีความเหมาะสมกับการแสดงละครชาตรีของชุมชนนางเลิ้ง การแต่งกายของคณะละครชาตรีในชุมชนนางเลิ้ง พิธีกรรมต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการแสดงละครชาตรี รวมไปถึงศึกษาการดำรงอยู่ของคณะละครชาตรีคณะกัญญาลูกแม่แพน (เรื่องนนท์) ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ตลอดจนการปรับตัวของปราชญ์ในคณะละครชาตรีเพื่อให้คณะละครชาตรีสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้ และรวมไปถึงการเก็บข้อมูลจากผู้จ้างงานการแสดงละครชาตรี นำมาเป็นตัวอย่างประกอบเพื่อทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ขึ้นอีกด้วย

ผลการวิจัย

มีรายละเอียดผลการศึกษา ดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของคณะละครชาตรี

ประวัติความเป็นมาของการก่อตั้งคณะละครชาตรีกัญญาลูกแม่แพน(เรื่องนนท์) ความเป็นมาของการก่อตั้งคณะละครชาตรีกัญญาลูกแม่แพน (เรื่องนนท์) มีประวัติความเป็นมาเกี่ยวข้องกับคณะเรื่องนนท์ คือ นายเรื่อง ที่ในขณะนั้นได้รับราชการและมียศเป็น พระศรีชุมพล (เรื่อง) นายเรื่องมีความสามารถด้านศิลปะการแสดง นาฏศิลป์ และโนราห์ จึงได้ฝึกหัดและรวบรวมลูกหลานจัดตั้งเป็นคณะละครชาตรีขึ้น ต่อมาได้มีการย้ายถิ่นฐานจากจังหวัดนครศรีธรรมราช มาจัดตั้งคณะละครชาตรีขึ้นที่ถนนหลานหลวง ชุมชนนางเลิ้ง และมีบุตรชื่อ นายนนท์ ที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ และวิชาทั้งหมดจากบิดา ซึ่งต่อมานายนนท์มีบุตรชื่อ นายพูน เรื่องนนท์ ซึ่งก็ได้รับการถ่ายทอดความรู้ และวิชาทั้งหมดมาจากนายนนท์ ที่เป็นบิดาเช่นกัน และได้จัดตั้งคณะละครชาตรีขึ้นชื่อว่า ละครชาตรีคณะนายพูน เรื่องนนท์ โดยมี นางแพน เรื่องนนท์ ซึ่งเป็นบุตรของนายพูน เรื่องนนท์ เป็นนักแสดงในคณะและได้รับบทบาทเป็นนางเอกและตัวละครอื่น ๆ มากมาย และนางแพน เรื่องนนท์ ก็ได้รับองค์ความรู้ในการแสดงละครชาตรีที่ถูกถ่ายทอดวิชามาจากรุ่นสู่รุ่น ต่อมานางแพนได้รับโอกาสในการไปแสดงละครชาตรีที่ประเทศกัมพูชา และถือได้ว่าเป็นการสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศไทยและเป็นที่ถูกพระทัยกษัตริย์ของประเทศกัมพูชาเป็นอย่างมาก ต่อมานางแพน เรื่องนนท์ ได้สมรสกับ นายสัมชัย ทิพโยสธ ที่มีความสามารถและเชี่ยวชาญในการแสดงลิเก จนมีบุตรคือ นางกัญญา ทิพโยสธ เป็นผู้สืบสานและสืบทอดคณะละครชาตรีต่อมาจนถึงปัจจุบัน

คณะละครชาตรีกัญญาลูกแม่แพน (เรื่องนนท์) มีการก่อตั้งคณะมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2435 โดยยังมีการแสดงและยังคงสืบสานละครชาตรีต่อมาจนถึงในปัจจุบัน เป็นเวลากว่า 70 ปี ที่นางกัญญาได้ริเริ่มการก่อตั้งคณะและได้มีการสืบสานการแสดงละครชาตรีต่อจากบรรพบุรุษ เป็นรากฐานการสืบทอดองค์ความรู้จากบุคคลในครอบครัว ส่งต่อมาจากรุ่นสู่รุ่น ได้ทำการแสดงให้บุคคลภายนอกได้รับรู้และเห็นถึงคุณค่าของการแสดงละครชาตรีจวบจนถึงปัจจุบัน ดังข้อความจากการสัมภาษณ์ ความว่า

ตั้งแต่ปี พ.ศ.2435...สมัยก่อนละครชาตรีจะแสดงเฉพาะในวังเท่านั้นรุ่นรัชกาลที่ 5 วังที่แสดงบ่อย ๆ เป็นประจำ คือ วังละโว้ วังเฉลิมเขต ในสมัยของรุ่นทวดของท่านม้วย...วังของท่านชายดำ และที่หม่อมเจ้ามารยาตรกัญญา มาหลังละครชาตรีถึงจะสามารถแสดงละครให้คนนอกเข้าชมได้...คนก็เลยรู้จักมากขึ้น (กัญญา ทิพโยสธ, สัมภาษณ์, 27 ธันวาคม 2565)

รูปแบบและวิธีการแสดง การแสดงละครชาตรีถือเป็นมรดกวัฒนธรรมด้านศิลปะการแสดงที่ทรงคุณค่าและได้มีการสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งในปัจจุบันรูปแบบและวิธีการแสดง ทั้งการร้องการรำตั้งแต่ขั้นตอนแรกจนถึงขั้นตอนสุดท้ายในคณะละครชาตรีได้มีการเปลี่ยนแปลงไปในบางส่วน แต่คณะละครชาตรีในชุมชนนางเลิ้ง โดยเฉพาะคณะกัญญาลูกแม่แพน (เรื่องนนท์) ที่ยังคงมีการ อนุรักษ์การแสดงละครชาตรีไว้ได้แบบดั้งเดิมและทรงคุณค่า โดยมีรายละเอียดรูปแบบและวิธีการแสดง ดังนี้

การแสดงละครชาตรีจะเริ่มจากขั้นตอนแรกคือ การโหมโรงด้วยวงชาตรี จากนั้นหัวหน้าคณะจะประกาศหน้าบทและประกาศบทบูชาครู ในขั้นตอนนี้จะเปรียบเสมือนเป็นการเรียกคนดูไปด้วยในตัวเพื่อเป็นเหมือนการเตรียมความพร้อมให้กับทั้งคนดูและนักแสดงเองก่อนที่จะเข้าเนื้อเรื่องต่อไป จากนั้นนักแสดงที่แสดงเป็นตัวพระจะเป็นเหมือนตัวแทนของคณะออกไปรำซัดไหว้บูชาครูอีกที เป็นการรำเดี่ยว โดยมีปี โทน กลอง และกรับ คอยเล่นให้เป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะโดยการรำซัดจะมีการรำที่มีท่าเฉพาะและมีความแตกต่างกันระหว่างตัวพระและตัวนาง แต่สิ่งสำคัญคือการที่จะเป็นละครชาตรีได้ต้องมีการประกอบท่ารำซัดอย่างน้อยทั้งหมด 12 ท่า โดยสามารถแตกต่างกันไประหว่างบุคคลได้เล็กน้อยแต่รูปแบบขั้นพื้นฐานของท่ารำต้องมีความเหมือนกันเป็นพื้นฐานในเบื้องต้น แต่จะแตกต่างกันที่เหลี่ยมของการรำที่แล้วแต่ คนที่จะไม่เหมือนกันโดยตัวพระและตัวนางก็จะมีท่าประกอบท่ารำที่แตกต่างกันไปอีกด้วย จากนั้นก็จะนำเข้าสู่เรื่องที่จะแสดงต่อไป เมื่อการแสดงจบลง จะต่อด้วยการอวยพรเจ้าภาพและเดินเข้าโรงหรือลงจากเวที ถือเป็นการแสดงจบลง

บทละครและการแปลงบท บทละครในละครชาตรีถือเป็นสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่ง เพราะบทละครจะถือเป็นการสื่อถึงเรื่องนั้น ๆ เค้าโครงของบทละครส่วนใหญ่ก็จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวรรณคดี หรือบทละครนอกต่าง ๆ และเป็นการร้องโดยใช้ภาษาหรือสำนวนพื้นบ้าน ให้ผู้ชมสามารถเข้าใจและเกิดอรรถรสตามได้ง่าย

ลักษณะของบทละครและการแปลงบทในละครชาตรีคณะกัญญาลูกแม่แพน (เรื่องนนท์) จะใช้บทพระราชนิพนธ์และนิทานพื้นบ้าน เน้นละครจักร ๆ วงศ์ ๆ เช่น บทละครเรื่องสังข์ทอง เรื่องพระไชยเชษฐา เรื่องแก้วหน้าม้า เรื่องพระลักษณวงศ์ เรื่องตะเพียนทอง เรื่องขุนช้างขุนแผน เป็นต้น ในบางเรื่องมีบรรพบุรุษได้ทำการคิดคำเสริมขึ้นมาใหม่และใส่ลงไปในบทละครด้วย แต่จะมีการอิงจากเค้าโครงเรื่องเดิมและมีการเสริมคำพูดในบางตอนขึ้น มีการเสริมในเรื่องของมุกตลกสอดแทรกเข้าไปในบทละครนั้น ๆ เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลินและเข้ากับยุคสมัยในปัจจุบัน ดังข้อความจากการสัมภาษณ์ ความว่า

“ไม่เปลี่ยน...พูดร้องมายังไงก็ยังใช้แบบนั้น สมมุติเมื่อก่อนพูด 10 คำ ตอนนี้ก็ยังคงเหมือนเดิม เพียงแต่พูดเสริม ในเรื่องที่เป็นประเด็นให้มันตลกขึ้น แต่ต้องไม่เยอะ...ต้องไม่มีการล้อเลียนการเมือง” (กัญญา ทิพย์โส, สัมภาษณ์, 27 ธันวาคม 2565)

ตัวละครและผู้แสดง ตัวละครและผู้แสดงหลักที่ใช้ในการแสดงละครชาตรีในคณะกัญญาลูกแม่แพน (เรื่องนนท์) มีผู้แสดงหลักๆอยู่เพียง 1 กลุ่มเท่านั้น และมีการใช้ผู้แสดงในการแสดงแต่ละครั้งเพียง 5-6 คนเท่านั้น โดยแบ่งออกเป็น ตัวนาง 3 คน ตัวพระ 3 คน และตัวตลก 1 คน และส่วนใหญ่นักแสดงที่อยู่ในคณะจะเป็นผู้หญิงทั้งหมด ยกเว้นเพียงแต่ผู้ที่แสดงเป็นตัวตลกต้องเป็นผู้ชายเท่านั้น แต่ด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ในปัจจุบันตัวละครที่แสดงเป็นตัวตลกจะใช้เป็นผู้หญิงหรือผู้ชายก็ได้ แต่เมื่อได้รับบทบาทนี้ผู้แสดงจะต้องแต่งกายคล้ายผู้ชายมีการใส่เสื้อคอกลมติดกระดุมหน้าให้เหมือนผู้ชาย สีของเสื้อจะมีความกลมกลืนกับตัวละครอื่น ๆ และมีผ้าคาดเอว ซึ่งละครชาตรีในคณะกัญญาลูกแม่แพนมีการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจนในการขึ้นแสดงแต่ละครั้ง โดยที่นักแสดงทุกคนในคณะจะสามารถเล่นและสลับบทบาทกันได้ทุกตัวละคร

สถานที่และโอกาสที่แสดง การแสดงละครชาตรีในส่วนใหญ่จะมีการจัดแสดงตามสถานที่ต่าง ๆ ที่มาจากผู้ว่าจ้างงานเป็นหลัก ผู้จ้างงานจะจัดเตรียมไว้ให้และจ้างไปเล่นตามสถานที่นั้นๆ เช่น งานวัด งานจัดแสดงส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม งานแสดงโชว์ทั่วไปบนเวทีต่าง ๆ เพื่อเป็นการแสดงให้คนรุ่นใหม่เห็นและรับรู้การมีอยู่ของศิลปะการแสดงละครชาตรี ที่หาได้ยากและทรงคุณค่า หรือการแสดงตามบ้านของผู้ที่จ้างไปแ่กัน จะแสดงในโอกาสงานมงคล หรืองานอวมงคลก็ได้เช่นกัน และส่วนใหญ่จะแสดงในโอกาสที่มีการแก้บนต่างๆ เมื่อเกิดการบนบานแล้วประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์นั้น จะมีการจ้างคณะละครชาตรีเพื่อไปรำถวายการแก้บนตามสถานที่บ้านหรือวัดตามความต้องการของเจ้าภาพเป็นหลัก

การแต่งกาย การแต่งกายของละครชาตรีคณะกัญญาลูกแม่แพน (เรื่องนนท์) ยังคงมีการอนุรักษ์และรักษาความเป็นละครชาตรีไว้ได้อย่างดั้งเดิมที่สุด คือ การแต่งกายของละครชาตรีแบบดั้งเดิมเป็นการปักเลื่อมทั้งตัว มีสีชุดที่เด่นและชัดเจนมากกว่าและแตกต่างจากเครื่องแต่งกายของละครใน และจะมีการใส่เครื่องหัวที่เป็นการบ่งบอกถึงการแสดงเป็นบทบาทในตัวละครนั้น ๆ เช่น การใส่หัวแมว การใส่หัวยักษ์ การแต่งกายของละครชาตรีทั้งตัวพระ และตัวนางจะใส่เป็นลักษณะแขนสั้น ตัวนางจะมีเครื่องศีรษะคือการใส่รัดเกล้า มงกุฎ และกระบังหน้า ส่วนตัวพระจะมีการใส่ขลุ่ยและเครื่องประดับต่าง ๆ เครื่องประดับต่าง ๆ ของตัวนางจะเป็นการปักด้วยดิน และทำมาจากเงินแท้ทั้งหมด

ภาพที่ 1 เครื่องแต่งกายการแสดงละครชาตรี คณะกัญญาลูกแม่แพน (เรื่องนนท์)

การแต่งหน้า การแต่งหน้าเพื่อทำการขึ้นแสดงของละครชาตรีในปัจจุบันไม่ได้มีความแตกต่างกันมากนัก เป็นการแต่งหน้ากันเองภายในคณะ แต่งตามที่ตนเองต้องการ คือ การทาสีหน้า เขียนคิ้ว ทาเปลือกตาและทาแก้มสีอมชมพู และทาปากสีเข้ม เพื่อให้เห็นเด่นชัด ถ้าหากตัวละครใดที่ต้องการวาดหน้าเพิ่ม เช่น การเขียนดวงตาที่ 3 ตรงกลางหน้าผากในเรื่องชั้นทอง ตอนกำเนิดสามตา เป็นการวาดเพื่อระบุให้เห็นถึงลักษณะของตัวละครนั้น ๆ ซึ่งในตัวละครอื่น ๆ จะเป็นการแต่งหน้าที่คล้ายกันเพื่อให้ดูดีและสวยขึ้นเพียงเท่านั้น

เครื่องดนตรีและเพลง วงดนตรีที่ใช้ในการประกอบการแสดงละครชาตรีของคณะกัญญาลูกแม่แพน (เรื่องนนท์) เป็นการใช่วงดนตรีชาตรีเป็นหลัก ประกอบด้วยเครื่องดนตรี โทน 1 คู่ กลองเล็กคู่ หรือกลองตุ๊ก ปี่ ฉิ่ง และกรับ ทุกครั้งในการออกงานหรือขึ้นแสดงจะเป็นการใช่วงดนตรีแบบนี้เสมอ ในอดีตจะมีการเล่นฆ้องประกอบด้วย แต่ด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป คนรุ่นใหม่ไม่สามารถเล่นฆ้องได้เป็นระยะเวลานาน ๆ จึงได้มีการนำฆ้องออกและคนที่มีความสามารถในด้านนี้ไม่เพียงพอ จึงทำให้มีการตัดเครื่องดนตรีบางประเภทออกไปด้วย

เพลงที่ใช้ในการประกอบการแสดงละครชาตรีของคณะกัญญาลูกแม่แพน (เรื่องนนท์) เป็นการใช้เพลงประกอบการแสดงในลักษณะของ เพลงชาตรี โดยมีการร้องโทน การร้องร่าย ร้องกลองทัด ประกอบกับการแสดงละครชาตรี และเพลงที่ใช้ในการแสดงแต่ละครั้งจะมีความแตกต่างกันออกไปตามเรื่องหรือตอนที่ทำการแสดง นอกจากนี้ยังต้องมีความสัมพันธ์กับเรื่องหรือบทละครที่เล่นด้วย ผู้แสดงจะเป็นผู้นำวงดนตรีทั้งหมดจะเป็นการร้องขึ้นก่อนแล้วเพลงหรือดนตรีจะบรรเลงขึ้นตามต่อมา ซึ่งเพลงที่ใช้ประกอบการแสดงในปัจจุบัน เป็นเพลงที่ถูกร้องและถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ยังไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลง และยังคงมีการรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมการแสดงละครชาตรีผ่านเพลงที่ใช้ประกอบการแสดงละครชาตรีไว้ได้เป็นอย่างดี

พิธีกรรม พิธีกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับการแสดงละครชาตรีเป็นพิธีกรรมที่มีการทำต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ กล่าวคือ มีการทำพิธีไหว้ครูเป็นหลัก หรือที่เรียกว่า การไหว้พ่อแม่ เป็นการทำพิธีกรรมที่เกิดขึ้นก่อนการแสดงละครชาตรี ในอดีตเคยมีการทำพิธีที่มีรายละเอียดและขั้นตอนที่มากกว่าปัจจุบัน แต่ด้วยสังคมและยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปจึงทำให้พิธีกรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการแสดงละครชาตรีจางหายไปค่อนข้างมาก เช่น พิธีลาโรง พิธีลาเครื่องสังขวย เป็นต้น หลงเหลือไว้แต่การทำพิธีกรรมการไหว้พ่อแม่ ก่อนเริ่มการแสดงเพียงเท่านั้น ที่เป็นพิธีกรรมที่มีความจำเป็นและเป็นสิ่งที่ควรทำ เปรียบเสมือนได้บอกและรำลึกถึงพระคุณของครูบาอาจารย์ที่ได้ทำการสั่งสอนและให้ความรู้แก่เรามา พิธีไหว้พ่อแม่ก่อนเริ่มทำการแสดงจึงมีความสำคัญสำหรับการแสดงละครชาตรีเป็นอย่างมาก

การดำรงอยู่ของคณะละครชาตรีในชุมชนนางเลิ้ง

การรับงาน การรับงานละครชาตรีของคณะกัญญาลูกแม่แพน (เรื่องนนท์) มีหลักเกณฑ์ในการรับงานการแสดงละครชาตรีในแต่ละครั้งโดยมีอัตราค่าการแสดงที่ต้องขึ้นอยู่กับระยะทางและสถานที่ของผู้ว่าจ้างที่จะให้ไปทำการแสดงอยู่เป็นหลัก การรับงานในปัจจุบันส่วนใหญ่ก็จะเป็นเพียงแค่การรำและการแสดงละครชาตรีเป็น ตอน 1-2 ตอนเท่านั้น โดยการรับงานถ้าเป็นการรำถวายมืออย่างเดียวจะเรียกราคาอยู่ที่ 6,500 บาท แต่ถ้าหากมีการจ้างไปแสดงเป็นเรื่องหรือตอน ปัจจุบันจะเรียกราคาที่ 15,000 บาท ซึ่งหลักเกณฑ์ในการรับงานในอดีตและปัจจุบันมีความแตกต่างกันอยู่มาก เพราะเนื่องจากในปัจจุบันบุคคลภายนอกไม่ค่อยนิยมและไม่รู้จักการแสดงละครชาตรีจึงทำให้เกิดการจ้างงานที่ลดลง และเนื่องด้วยสถานการณ์ของการแพร่ระบาดโควิด-19 ที่ผ่านมาส่งผลกระทบต่อการทำงานของคณะละครเป็นอย่างมาก

การสนับสนุนจากหน่วยงาน การสนับสนุนจากหน่วยงานส่วนใหญ่จะเป็นในรูปแบบของการจ้างงานให้ไปเล่นหรือแสดงตามงานราชการหรือโครงการของหน่วยงานรัฐที่จัดตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น งานลอยกระทง คลองโง่งอ่าง ที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเขตพระนครและเขตสัมพันธวงศ์ร่วมมือกับกรุงเทพมหานครจัดกิจกรรมลอยกระทงขึ้นและได้จ้างการแสดงละครชาตรีคณะกัญญาลูกแม่แพน (เรื่องนนท์) ไปทำการแสดงศิลปวัฒนธรรมละครชาตรีให้คนในงานได้รับชม นอกจากนี้ก็ยังได้รับโอกาสในการไปแสดงจากหน่วยงานของรัฐและเอกชนบ้างตามความเหมาะสม

รายได้ การจัดสรรรายได้จากการประกอบการแสดงละครชาตรีของคณะกัญญาลูกแม่แพน (เรื่องนนท์) จะมีการจัดสรรรายได้ที่ได้จากการถูกว่าจ้างงานให้กับสมาชิกทุกคนในคณะจำนวนเท่ากันหมดทุกคนไม่ว่าจะเป็นนักแสดงหรือนักดนตรีที่ไปแสดงโดยจะเป็นการแบ่งรายได้ที่ได้มาจากงานนั้นหลังเสร็จจากงานทันที และการจัดสรรรายได้ของทางคณะมีความเพียงพอต่อการดำรงชีพของบุคคลในคณะละครชาตรีทุกคน เพราะนักแสดงทุกคนไม่ต้องจัดเตรียมหรือนำอะไรมาประกอบการแสดงของและเครื่องแต่งกายทุกชิ้นทางคณะมีการจัดเตรียมพร้อมไว้ให้ทุกอย่างแล้ว สามารถมาแต่งเครื่องแต่ง

ภายใต้คณะและพร้อมที่จะขึ้นแสดงได้เลย ซึ่งความแตกต่างระหว่างรายได้ในอดีตและปัจจุบันมีความแตกต่างกันมากด้วยสถานการณ์และบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปหลายอย่างทำให้ผู้คนไม่รู้จักการแสดงละครชาตรีกันมากขึ้นและสถานการณ์โควิด-19 ที่เกิดขึ้นยังส่งผลกระทบต่อรายได้ของคณะในการประกอบการแสดงละครชาตรี ทำให้ทางคณะไม่ได้ถูกจ้างงานเลยมาเป็นเวลาหลายปีส่งผลกระทบต่อรายได้ลดลงเป็นอย่างมาก ดังข้อความจากการสัมภาษณ์ ความว่า

“แตกต่างเยอะมาก...สมัยก่อนเล่นละครชาตรีรุ่งเรืองมาก ได้ทีปจากผู้ชมเยอะ คนเขาชอบการแสดงของเรา เขาก็ให้เงินเยอะ ให้ทอง ให้เงินบ้าง ตอนนี้เล่นดี เล่นถูกใจ ถึงจะให้ ก็มีบ้างนะ...แต่ไม่เยอะเท่าเมื่อก่อน” (กัญญา ทิพยโสธ, สัมภาษณ์, 27 ธันวาคม 2565)

ปัจจัยและจุดเด่นหลักในคณะละครชาตรี ปัจจัยที่สามารถทำให้การแสดงละครชาตรีของคณะกัญญาลูกแม่แพน (เรื่องนนท์) สามารถดำรงอยู่ได้จนถึงปัจจุบันนี้คือ การถูกรื้อฟื้นและการได้รับการฟื้นฟูจากหัวหน้าชุมชนและบุคคลในชุมชน รวมไปถึงบุคคลในระบบเครือญาติที่ให้ความเคารพศรัทธาและเชื่อมั่นว่าการแสดงละครชาตรีจะต้องมีและอยู่ให้คนรุ่นหลังเห็นถึงคุณค่า และความงดงามของการแสดงให้ได้ เป็นสิ่งที่เกิดมาจากการตระหนักและรับรู้ของการแสดงละครชาตรีที่มันกำลังจะสูญหายไปและมีคนรู้จักที่น้อยลง จึงเกิดเป็นการตระหนักและอยากที่จะแสดงละครชาตรีออกไปให้คนรุ่นใหม่ได้รู้จักมากยิ่งขึ้น รวมไปถึงการมีความเชื่อที่ว่าละครชาตรีจะไม่มีทางจางหายไป トラบไตที่ยังมีการแสดงละครชาตรีและยังมีการพูดถึงในสังคมอยู่

จุดเด่นหลักในการแสดงละครชาตรีที่ไม่เหมือนใครและมีความเป็นเอกลักษณ์ของคณะกัญญาลูกแม่แพน (เรื่องนนท์) คือ การร้อง การรำ ที่ไม่ว่าจะเป็นคำร้องหรือท่ารำต่าง ๆ ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ และยังคงรักษาความดั้งเดิมนั้นไว้ให้มันไม่สูญหายไป มีความแตกต่างที่ไม่เหมือนกับการแสดงของคณะอื่น ๆ เพราะอยากที่จะรักษาความเป็นต้นฉบับแบบดั้งเดิมเอาไว้จากบรรพบุรุษที่ได้มีการสืบทอดกันมา เป็นการถ่ายทอดกันในระบบเครือญาติส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น ตามจุดประสงค์ความต้องการของเจ้าของคณะที่อยากจะรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของการแสดงละครชาตรีทุกองค์ประกอบในการแสดงไว้แบบเดิมให้ได้มากที่สุด แต่จะมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของเนื้อร้อง คำร้อง และทำนองที่ใช้ประกอบในการแสดงละครชาตรีไปบ้างเพื่อเป็นการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบัน ดังข้อความว่า

“ฉันอยากให้ละครชาตรีเป็นมรดกโลก หวังว่า...ถ้าฉันตายหรือยังอยู่ ละครชาตรีจะได้เป็นมรดกโลก ถึงแม้จะตายไปแล้ว...แล้วได้ ก็ยังดี ไม่ได้ยิน ไม่เห็น...แต่เราก็กุมใจ ขออย่างเดียวนี่คือสิ่งที่อยากได้มากที่สุด...” (กัญญา ทิพยโสธ, สัมภาษณ์, 27 ธันวาคม 2565)

การจ้างงานของคณะละครชาตรีกัญญาลูกแม่แพน (เรื่องนนท์)

ปัจจุบันรูปแบบการแสดงละครชาตรีมีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสังคมและยุคสมัยไปบ้างแต่ในทางตรงกันข้ามคณะละครชาตรีกัญญาลูกแม่แพน (เรื่องนนท์) ที่ได้มีการสืบเชื้อสายมาจากต้นตระกูลเรื่องนนท์ ที่ยังคงความเป็นละครชาตรีเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนใครไว้ได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นเมื่อเวลาคณะถูกว่าจ้างงานไปเล่นตามสถานที่ใดเจ้าภาพของงานนั้นๆ มักจะได้ถูกรับค่าชมและเป็นที่ยอมรับของผู้ชมเป็นอย่างมาก จะมีการตอบรับและให้ความสนใจจากผู้ชมเป็นอย่างดี ซึ่งเมื่อเกิดการชื่นชอบนำไปสู่การจ้างงานจากเจ้าภาพเดิมเป็นประจำจนกลายเป็นงานประจำของคณะในทุกๆปีที่จะต้องไปทำการแสดง

สรุปและอภิปรายผล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งข้อมูลทุติยภูมิ และข้อมูลปฐมภูมิ นำมาเรียบเรียงเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ โดยสรุปรายละเอียด ได้ดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของคณะละครชาตรี

คณะละครชาตรีกัญญาลูกแม่แพน (เรื่องนนท์) ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2435 ซึ่งในสมัยก่อนละครชาตรีจะแสดงเฉพาะในวังเท่านั้นในรุ่นรัชกาลที่ 5 วังที่แสดงบ่อย ๆ เป็นประจำ คือ วังละโว้ วังเฉลิมเขต ในสมัยของรุ่นทวดของท่านม้วย และวังของท่านชายดำ (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ) และหม่อมเจ้ามารยาตรกัญญา มาหลังละครชาตรีถึงจะ

สามารถแสดงละครให้คนภายนอกเข้าชมได้ โดยคณะละครชาตรีกัญญาลูกแม่แพน (เรื่องนนท์) นั้นเป็นคณะละครชาตรีโบราณที่ยังคงดำรงรักษาความดั้งเดิมไว้ไม่ว่าจะเป็น รูปแบบการแสดง ดนตรีที่ใช้ บทละคร เพลงที่ใช้ในการแสดง การแต่งกาย ตัวละครที่ทุกคนในคณะมีความสามารถเข้าถึงบทได้อย่างลึกซึ้ง และรวมไปถึงพิธีกรรมที่ทำก่อนการแสดงในทุก ๆ ครั้ง โดยที่คณะละครชาตรีส่วนใหญ่ในปัจจุบันนั้นมืองค์ประกอบการแสดงที่มีการปรับให้สอดคล้องกับยุคสมัยปัจจุบันมากกว่าที่จะคงเดิมความโบราณและงดงามไว้ จึงทำให้คณะละครชาตรีกัญญาลูกแม่แพน (เรื่องนนท์) กลายเป็นคณะที่มีความเป็นเอกลักษณ์ เกิดเป็นการปรับตัวเพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมปัจจุบัน

ศึกษาการดำรงอยู่ของคณะละครชาตรีในชุมชนนางเลิ้ง

การดำรงอยู่ของคณะละครชาตรีกัญญาลูกแม่แพน (เรื่องนนท์) ในปัจจุบันนี้มีเกณฑ์การรับงานที่แตกต่างกับในอดีตเป็นอย่างมาก เนื่องจากในปัจจุบันผู้คนรู้จักละครชาตรีน้อยมาก อีกทั้งสถานการณ์โควิด-19 ที่ทำให้สถานการณ์หลายอย่างนั้นเปลี่ยนไป ซึ่งส่งผลกระทบต่ออย่างมากต่อการดำรงอยู่ของคณะละครชาตรีกัญญาลูกแม่แพน (เรื่องนนท์) การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ว่าจ้างให้ไปจัดแสดงตามสถานที่ ยังเป็นสิ่งที่ทำให้คณะละครมีรายได้เข้ามาอยู่บ้าง แต่ถึงอย่างนั้นการแสดงละครชาตรีของคณะละครชาตรีกัญญาลูกแม่แพน (เรื่องนนท์) ก็ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ไว้ คือความดั้งเดิมที่ถึงแม้จะมีการปรับให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันอยู่บ้าง แต่ยังคงไม่ละทิ้งความดั้งเดิมที่มีคุณค่าและสวยงามของการแสดงละครชาตรีเอาไว้ และยังเป็นจุดเด่นที่ทำให้ผู้จ้างงานเลือกที่จะจ้างคณะละครชาตรีกัญญาลูกแม่แพน (เรื่องนนท์) เพื่อมาตอบสนองความต้องการในการแก้บนจากการที่ตนเองนั้นขอพรและได้รับผลสำเร็จตามความปรารถนาแล้วนั่นเอง

การจ้างงานของคณะละครชาตรีกัญญาลูกแม่แพน (เรื่องนนท์)

ผู้ว่าจ้างที่ทำการจ้างคณะละครชาตรีกัญญาลูกแม่แพน (เรื่องนนท์) ประจำเป็นการว่าจ้างต่อกันมารุ่นสู่รุ่น โดยมองว่าความดั้งเดิม ความโบราณ ทั้งในเรื่องของการร้อง การรำ ที่สวยงามและทรงคุณค่า ถือเป็นจุดเด่นในการแสดงละครชาตรีของคณะละครชาตรีกัญญาลูกแม่แพน (เรื่องนนท์) เมื่อเจ้าภาพได้มีการจ้างงานไปแสดงก็ได้รับคำชมจากผู้ชมที่ชื่นชอบ จนเกิดการบอกต่อกันไป อีกทั้งผู้ว่าจ้างนั้นก็กลายเป็นการจ้างงานเป็นประจำในทุก ๆ ปี ตั้งแต่ในรุ่นบรรพบุรุษจนมาถึงรุ่นลูกหลานในปัจจุบัน

จากการศึกษาข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ท้องถิ่นและนักแสดงละครชาตรีคณะกัญญาลูกแม่แพน (เรื่องนนท์) ในชุมชนนางเลิ้ง เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย มีการก่อตั้งมาตั้งแต่ในปี พ.ศ. 2435 จนมาถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า 70 ปี โดยที่ยังคงมีการอนุรักษ์ไว้ซึ่งทั้งรูปแบบการร้อง การรำ เพลง และบทละครไว้ได้อย่างดั้งเดิม สอดคล้องกับแนวคิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมของ สุธีรา เผ่าโกศลสถิต (2537) กล่าวว่า การอนุรักษ์ หมายถึงการรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมที่หาดูยาก หรือกำลังสูญหาย และไม่สามารถคลี่คลายพัฒนาได้อีก เพื่อประโยชน์ต่อคนรุ่นหลังในการที่จะติดตาม ศึกษาค้นคว้าหาร่องรอยความเจริญทางวัฒนธรรมในอดีต ซึ่งละครชาตรีคณะกัญญาลูกแม่แพน (เรื่องนนท์) ยังเป็นคณะที่คงไว้ซึ่งความดั้งเดิมทั้งงดงามและทรงคุณค่า โดยที่ในปัจจุบันมีเพียงการปรับเปลี่ยนบทละคร การพูด การสอดแทรกมุกตลกกลงไปในการแสดง เพื่อสร้างความน่าสนใจและดึงดูดผู้ชมให้มากขึ้น และเพื่อเป็นการสร้างความประทับใจให้แก่ผู้ชมในยุคปัจจุบัน อีกทั้งยังทำให้ละครชาตรีเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น โดยที่ยังมีความดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ยังคงอยู่ มีความสอดคล้องในด้านของทฤษฎีการปรับตัวของวิลเลียมสัน (Williamson) Williamson (1950), อ้างถึงใน วรารัตน์ ประสิทธิ์ธัญกิจ (2537) ผู้นำทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบนำทางมีความเชื่อว่า มนุษย์มีสติปัญญา และเหตุผล ตลอดจนมีแนวโน้มที่จะพัฒนาตนเอง บุคคลจะมีความสามารถปรับตัวได้ ถ้าเขามีความรู้ความเข้าใจในตนเอง รู้จักและเข้าใจสังคม เขาจะสามารถตัดสินใจเลือกวิถีการดำเนินชีวิตหรือแก้ปัญหาได้อย่างมีทิศทางและมีเหตุผล โดยการใช้อยู่ข้อมูลที่เขาได้รับจากประสบการณ์ในสังคมมาประกอบการพิจารณา จนสามารถสร้างความสอดคล้องหรือยึดหยุ่นระหว่างความต้องการ และเป้าหมายที่พึงประสงค์ของคนกับสภาพแวดล้อมทางสังคม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ผู้วิจัยเสนอแนะแนวทางในด้านของการส่งเสริมคณะละครชาตรีให้เกิดกระบวนการถ่ายทอดการแสดงละครชาตรีให้แก่คนรุ่นหลังหรือเยาวชนที่มีความสนใจและตั้งใจจริงอยากที่จะศึกษาเกี่ยวกับละครชาตรี เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่สวຍงามของไทยที่กำลังจะมีการสูญหายไปในอนาคต อีกทั้งเพื่อให้คนรุ่นหลังนั้นได้เรียนรู้ถึงศิลปวัฒนธรรมที่งดงามของไทยที่ยังคงความดั้งเดิมไว้อย่างสมบูรณ์แบบ โดยเป็นการถ่ายทอดที่ทั้งผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ และผู้รับนั้นมีเป้าหมายในการที่อยากจะทำอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมการแสดงละครชาตรีไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือกันที่มีประสิทธิภาพไปในระยะยาวและเกิดเป็นความยั่งยืนได้ในอนาคต ซึ่งอาจจะมีหน่วยงานที่มีอำนาจในการจัดการด้านศิลปวัฒนธรรมเข้ามาร่วมมือในกระบวนการอนุรักษ์ และอาจเป็นส่วนหนึ่งในการกระตุ้นให้ละครชาตรินั้นเป็นที่สนใจในสังคมมากยิ่งขึ้นด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาแนวทางที่ส่งเสริมให้ละครชาตรี ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานหรือบุคคลเพื่อทำให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้น
2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการแสดงศิลปวัฒนธรรมของประเทศไทยอื่นๆเพิ่มเติม เพื่อเป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมาของศิลปะการแสดงของไทยให้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น ซึ่งอาจจะสามารถทำให้เห็นถึงความต้องการ หรือแนวทางที่จะอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมการแสดงของไทยให้คงอยู่ต่อไป และเป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยที่จะสามารถนำไปต่อยอดเรื่องของการดำรงอยู่ของคณะละครชาตรีในการทำวิจัยครั้งถัดไปได้

เอกสารอ้างอิง

- กัญญา ทิพย์โส. (2565). ปราษฎ์ท้องถิ่นละครชาตรีคณะกัญญาลูกแม่แพน. สัมภาษณ์, 27 ธันวาคม.
- จันทร์ธา เนินนอก. (2562). การขับร้องละครชาตรีคณะกัญญาลูกแม่แพน. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย* 6, (2), 22-30.
- ธันศวรรย์ บุญมี. (2560). การจัดการองค์ความรู้ศิลปะการแสดงจากชุมชนสู่สถานศึกษา ศึกษากรณีโรงเรียนราชวินิต มัธยม (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานวัฒนธรรม วิทยาลัยนวัตกรรม, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- ปิ่นทारीย์ ชูตระกูล และ กฤตพร หัวใจเจริญ. (2563). การปรับตัวที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของย่านชุมชนเก่า ชุมชนนางเลิ้ง กรุงเทพมหานคร. *วารสารสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างวิจัย*, 20(1), 21-36.
- เมษิณี กนกเหมพันธ์. (2547). การพัฒนาเครื่องมือวัดความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี).
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2554). “ละครชาตรี” สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ ปีที่ 2554 เล่มที่ 36 เรื่องที่ 2. เข้าถึงเมื่อ 10 สิงหาคม. เข้าถึงได้จาก <https://www.saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=36&chap=2&page=chap2.htm>
- สุวัน แวพลอยงาม. (2566). หัวหน้าชุมชนและอาสาสมัครชุมชนนางเลิ้ง. สัมภาษณ์, 23 มกราคม.

4 มีนาคม 2566

ณ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์